

Book Review/ Kitap Tanıtım

EYYÛBİLER: KÜLTÜR VE MEDENİYET, Ziya POLAT & Ayşe ÇEKİÇ
(Ed.), Ankara: İlâhiyât Yayınları, 1. Baskı, 2022, 289 sayfa,
ISBN: 978-625-6961-43-2.

Eyyûbî tarihi, hem İslâmi coğrafyada hem de Batı dünyasında üzerinde birçok çalışma yapılan İslâm tarihi dönemlerinden birini oluşturmaktadır. Eyyûbî tarihiyle ilgili Türkiye’de de hatırı sayılır çalışma bulunmaktadır. Ancak belirgin bir eksiklik olarak görülmektedir ki, yapılan çalışmaların önemli bir kısmı genellikle Selahaddin Eyyûbî dönemine odaklanmış ve klasik kronolojik bir bakış açısıyla hazırlanmıştır. Eyyûbî kültür ve medeniyetiyle ilgili ise çok az araştırma yapılmış, bu da Eyyûbî tarihinin bu yönünün, bir bakıma, gölgede kalmasına yol açmıştır. Bir grup akademisyenin bir araya gelmesiyle hazırlanan “Eyyûbîler: Kültür ve Medeniyet” adlı eser ise gölgede kalan Eyyûbîler dönemi kültür ve medeniyetine ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Ziya Polat ve Ayşe Çekiç’in editörlüğünü üstlendiği bu eser sekiz bölümden oluşmaktadır. Kitabın önsözünde bu çalışmanın daha önce yayımlanan “Eyyûbîler: Siyasi Tarih” adlı eseri tamamlar nitelikte olduğu vurgulanmış ve eserin ana başlıkları sıralanmış; esere dair ön bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde “Eyyûbîler’de Devlet Yapısı” başlıklı konu, Mahmut Recep Keleş tarafından ele alınmıştır. Bu bölümde Eyyûbî devlet yapısı, siyasi, askeri ve sosyal açılardan değerlendirilerek, yetmiş küsur yıl boyunca hüküm süren bir devletin nasıl varlığını sürdürebildiği ve bu başarının arka planında yatan süreç okuyuculara sunulmuştur. Son bölümde ise sultanların değişmesiyle devlet yapısındaki değişim ve dönüşümler ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

İkinci bölümde, “Eyyûbîler’de Adalet Sistemi” adlı konu Ayşe Dudu Kuşçu tarafından incelenmiştir. Bu bölümde Eyyûbîler dönemindeki adalet yapısının temeli, İslâm adalet anlayışına dayandırılmış ve adaletin sağlanmasına yardımcı olmak amacıyla kurulan kaza teşkilâtı; “sivil kaza”, “askeri kaza”, “mezâlim mahkemeleri ve dârü’l-adl”, “muhtesib ve divânî” olmak üzere dört ayrı bölümde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Eyyûbî devletinin adalet sistemi için oluşturulan bu kurumların katkısıyla, devletin en üst kademesinden halka kadar, bütün kesimlerin nasıl âdil bir şekilde yönetildiği okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, “Eyyûbîler’de Ticaret ve İktisadi Hayat” adlı çalışma Ayşe Çekiç tarafından hazırlanmıştır. Bu bölümde Eyyûbîler’in ticari ve iktisadi yapısının temeli irdelenmiştir. Eyyûbîler’in ticari ve iktisadi alt yapısı, “İslâmî devlet geleneği”, “Mısır coğrafyası” ve “doğu-batı eksenli ticari etkileşimler” olmak üzere üç temel

bağlamda analiz edilmiştir. Bu minvalde, Eyyûbîler'in ekonomik-iktisadi dinamiğinin nasıl şekillendiği ve devletin paraya bakış açısının nasıl evrildiği okuyucuya akıcı bir üslupla sunulmuştur.

Dördüncü bölümde yer alan “Eyyûbîler’de Dini Hayatın İnşası” başlıklı konu, Hilal Ağalday tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde Selahaddin Eyyûbî'nin Sünnî öğretiyi tekrar egemen kılmak amacıyla benimsediği politikalar ele alınmaktadır. Bu politikaların başında Selahaddin'in belli bölgelere kurduğu Nizâmiye medreselerinin geldiği anlaşılmaktadır. Eyyûbîlerde dini hayatın inşasında önemli bir sacayağı olan Nizâmiye medreselerinde okutulan; Kur'an-ı Kerim, hadis, fıkıh ve tasavvuf gibi derslerin içeriği hakkında da bilgi verilmiştir. Son olarak, Selahaddin Eyyûbî'nin ahlaki özellikleri ve cihad stratejisi ele alınarak; bu özelliklerin toplumun dini yapısına ve Haçlılarla olan mücadelesine nasıl bir etkisinin olduğu okuyucunun dikkatine sunulmaktadır.

Beşinci bölümde, “Eyyûbîler’de Eğitim Sistemi ve Medreseler” adlı konu Abdulhalim Oflaz tarafından ele alınmıştır. Bu bölümde Şîf Fâtimî devletinin enkazı üzerine kurulan Eyyûbî devletinin, Mısır’da Şîf-İsmâilî mezhebin propaganda merkezi olan dârülimleri kapatarak yerine kurdukları Sünnî merkezli medreselerin doğuşu ve gelişimi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra Eyyûbî dönemi Mısır medreselerinin mezhep merkezli tasnifi yapılarak; Şâfiî, Mâlikî, ve Hanefî fıkıhına göre öğretim yapan medreseler tek tek ele alınmıştır. Ardından medrese müfredatında yer alan; kırâat, hadis, fıkıh, tefsir ve tasavvuf olmak üzere dinî ilimler ile dil ve edebiyat ilimleri derslerinde okutulan kitaplar ve derslerin içeriği sunulmuştur.

Altıncı bölümde, “Eyyûbîler’de İlmî Hayat” adlı konu Mahmut Meçin tarafından incelenmiştir. Bu bölümde yazar, ilk olarak Eyyûbîler döneminde ilmî hayatın nasıl olduğuna dair genel bir çerçeve çizmiştir. Ardından bu dönemdeki ilmî hayatı, “dini ilimler” ile “felsefi ve diğer ilimler” olmak üzere iki başlık altında tasnif ederek; her ilmin genel muhtevasını ve o ilimde öne çıkan âlimlerin hayatını okuyucunun dikkatine sunmuştur. Eyyûbîler döneminde ilmî hayatın merkezi olan medreselerde dini ilimlerin ağırlıkta olduğuna dikkat çeken yazar, aklî ilimlere ise yeterince yer verilmediğine hatta bu ilimlerle ilgilenen âlimlerin ötekileştirildiğine değinerek dönemin tartışmalarının ve kavgalarının felsefi düşünceye yansımalarıyla ilgili önemli bilgiler sunmuştur. Eyyûbîler dönemi ilmî hayatının sadece müsbet tarafları değil aynı zamanda menfî kısımları da verilmeye çalışılmıştır.

Yedinci bölümde, “Eyyûbîler’de Vakıf Kültürü” adlı konu Rıdvan Yiğit tarafından kaleme alınmıştır. Mısır coğrafyasındaki vakıf kültürünün kısa bir tarihçesini ele alarak başlayan yazar, ardından Eyyûbîler döneminde faaliyet gösteren vakıfların dini, askerî, iktisadi ve sosyal alanlarda olmak üzere geniş bir yelpazede rol oynadığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Eyyûbîler'in kendi dönem şartlarına uygun bir şekilde vakıf kültürünü yeniden canlandırmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Sekizinci bölümde, “Eyyûbîler’de Tıp ve Sağlık Sistemi” adlı konu Bedrettin Basuğuy ve Hakan Can tarafından ortak bir çalışma olarak hazırlanmıştır. Bu bölüme, Eyyûbîler dönemindeki tıbbî uygulamalar ve kurulan hastahaneler ele alınarak

başlanmıştır. Özellikle bu dönemde tıbbî müesseselerin ve tıp eğitiminin revaçta olduğuna dikkat çekilmiş; kurulan hastanelerin zamanla teorik ve uygulamalı derslerin işlendiği birer tıp merkezi haline geldiğine vurgu yapılmıştır. Son olarak Eyyûbîler döneminde yaşamış önemli tıp âlimleri ve sundukları sağlık hizmetleri okuyucuya sunulmuştur.

Sonuç olarak Eyyûbîler dönemine ilişkin devlet yapısı, ticaret ağı, dini hayatın temel saikleri, ilmî hayatı, eğitim sistemi, vakıf kültürü, adalet yapılanması ve sağlık sistemi, yani kısacası kültür ve medeniyet hayatına dair hazırlanan bu eserin hacmi itibarıyla bu kadar yoğun bir içeriği kendi yapısında eritmiş olması, yazarların ilgili konulara dair uzun süreli tespit ve analizlere sahip olduğunu göstermesi bakımından takdire şayandır.

Halil Rahman GÜNEŞ
Mardin Artuklu Üniversitesi
İslam Tarihi ve Sanatları Yüksek Lisans Programı
halilrahman47@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0642-9786